

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดีย

ความหมาย

ปรัชญาอินเดียเป็นปรัชญาชีวิตที่เราสามารถนำเอาแนวความคิดมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปสู่อุดมการณ์ที่ตั้งไว้ ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดียเริ่มจากสภาวะที่เรียกกันว่า อากัมน์ หรือ "ตัวคน" ของมนุษย์เป็นอันดับแรก ความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อสภาพที่เป็นอยู่ของชีวิต กล่าวคือเห็นว่าชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ จึงพยายามแสวงหาความหลุดพ้นจากความทุกข์ให้ได้โดยเด็ดขาด หลักการเช่นนี้ทำให้ปรัชญาอินเดียมองเห็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเองว่าเป็นแกนสำคัญของชีวิต

โดยทั่วไปนั้นปรัชญาอินเดียเน้นหนักด้านจิตและวิญญาณ รวมทั้งการปฏิบัติจริงในการค้นคว้า เพื่อให้บรรลุถึงสภาวะอันสูงสุดที่แท้จริง (Ultimate Reality) ในขณะเดียวกันการ "ค้นหาตัวเอง" เป็นหลักสำคัญของทุก ๆ ลัทธิของอินเดีย เพราะหลักการนี้เองจึงเป็นเหตุผล ทำให้ลัทธิต่าง ๆ ของปรัชญาอินเดียมีความสัมพันธ์กับศาสนาอย่างแนบแน่น¹

เราอาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาอินเดียมีวิธีการเป็นแบบฉบับของตนเอง กล่าวคือก่อนที่จะเสนอแนวความคิดของตนเองขึ้นมา นักคิดชาวอินเดียจะเสนอแนวความคิดของนักปรัชญาคนอื่นหรือระบบอื่น ๆ ก่อน เรียกว่า ปูรวัภักษ์ ต่อจากนั้นจึงจะวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดเช่นนั้นว่ามีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องอย่างไร และมีความเหมาะสมควรแก่การยอมรับเชื่อถือหรือไม่ การวิพากษ์นี้เรียกว่า ชัฒตะ สุดท้ายจึงเสนอแนวความคิดทางปรัชญาของตน

พร้อมทั้งการอธิบายให้เห็นว่าธรรมชาติของคตินั้นปราศจากข้อบกพร่องอย่างไร
ข้อเสนอนี้เรียกว่า อุดมคติ ทั้งนั้น เราจึงเห็นว่าวิธีการเช่นนี้เป็นแนว
ความคิดของปรัชญาแบบต่าง ๆ ของอินเดียทุกยุคทุกสมัยตลอดมา ปรัชญา
อินเดียแต่ละสาขานั้น นอกจากจะมีแนวความคิดของตนเองโดยเฉพาะแล้ว ยัง
มีคำวิพากษ์วิจารณ์โจมตีแนวความคิดของระบบอื่น ๆ ปรากฏรวมด้วยเสมอ

ความประวัติแห่งปรัชญาอินเดีย นั้น เราจะพบว่าปรัชญาทุกระบบ
ไม่ว่าจะ เกิดในยุคลใดก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดำรงอยู่ร่วมกับระบบอื่น ๆ ได้
ที่เป็นเช่นนี้ ก็เนื่องจากว่าปรัชญาอินเดียเป็นปรัชญาชีวิต เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มีผู้
ยอมรับ และนำเอาแนวความคิดทางปรัชญานั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
ของคน แล้วถ่ายทอดให้แก่อนุชนในยุคนั้น ๆ มา พัฒนาการแห่งปรัชญาอินเดีย
นั้น เป็นไปในลักษณะที่ต่างวิพากษ์วิจารณ์กล่าวหาซึ่งกันและกัน ไม่เพียงแต่
เป็นวิธีที่รักษาและ เชิดชูปรัชญาแห่งคนเท่านั้น แต่ยังทำให้มีการเคลื่อนไหว
ทางปรัชญาอยู่เสมออีกด้วย ดังนั้นเราจะเห็นว่าวงการทางปรัชญาของอินเดีย
จึงไม่มีการหยุดนิ่งนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

บางท่านอาจเข้าใจว่า "ปรัชญาอินเดีย" หมายถึงปรัชญาฮินดู
ซึ่งเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ความหมายที่ถูกต้องของ
คำว่า "ปรัชญาอินเดีย" นั้น หมายถึงปรัชญาทุกสำนักหรือทุกระบบที่เกิดขึ้นใน
อินเดีย หรือที่คิดสร้างสรรค์ขึ้นไว้โดยศาสนาและนักคิดที่เคยมีชีวิตหรือกำลัง
มีชีวิตอยู่ในอินเดียทั้งในอดีตและปัจจุบัน¹

1คร.สุนทร ณ รัชนี ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ, หน้า 2

อ่านเพิ่มเติม S.Chatterjee & D.M.Datta, An Introduction to
Indian Philosophy P.P.3-7

ปรัชญาอินเตีย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ระบบความคิดของปรัชญาอินเตีย
โดยทั่วไปนั้น แม้เราจะพบว่านักปราชญ์ต่างมีแนวความคิดที่แตกต่างกันอยู่บ้าง
เกี่ยวกับลำดับของยุคปรัชญานับตั้งแต่พระเวทเป็นต้นมา¹ อย่างไรก็ตาม
เราก็จะพบแนวความคิดหลักที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปรัชญาอินเตียอยู่ 3
ระบบ ได้แก่ (1) ปรัชญาพระเวท (2) ปรัชญาอุปนิษัท (3) ปรัชญา
ภักวัทคีตา ซึ่งจะได้อธิบายถึงในที่นี้พอสมควรต่อไป

ปรัชญาพระเวท

ระยะเวลาการเกิดขึ้นของคัมภีร์พระเวทนี้ไม่สามารถหาหลักฐาน
ได้แน่ชัดจึงมีผู้สันนิษฐานแตกต่างกันไป ข้อสันนิษฐานที่น่าจะใกล้เคียงกับความ
เป็นจริงมากที่สุดนั้น ได้แก่ข้อสันนิษฐานของศาสตราจารย์ ดร.ราชกฤษณ์
ซึ่งเป็นนักปรัชญาของอินเตียที่มีชื่อเสียงที่สุด ท่านผู้นี้ได้กล่าวไว้ว่า คัมภีร์
พระเวทเริ่มมีขึ้นประมาณ 1,000 ปี ก่อนพุทธกาล²

คำว่า "เวทะ" แปลว่าความรู้ หมายความว่าถ้าผู้มีญาณแก่กล้า
ในสมัยแรก ๆ ได้บรรลุสัจธรรมด้วยตนเอง แล้วนำไปบอกกล่าว แนะนำสั่ง
สอนคนอื่น ๆ ความความรู้ที่ท่านเห็น โดยมีคำต่อเติมเสริมแต่ง ฉะนั้นจึงถือกัน
ต่อมาว่า คัมภีร์พระเวทมิใช่ผลงานของมนุษย์ (อเปารุषะ) ทั้งมิใช่ของ
เทวดาแต่งขึ้น แต่เป็นสัจธรรมที่เปิดเผยขึ้นแก่ผู้เห็น (SEER) ซึ่งเรียกว่า
ฤาษี พระเวทจึงเป็นอมคหธรรม เป็นนิคหธรรม และเป็นปราณหรือลมหายใจ
ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า³ คัมภีร์พระเวทมี 4 คัมภีร์ กล่าวคือ :

1 และ 2อ่านเพิ่มเติม คร.สุนทร ฌ รังษี, ปรัชญาอินเตีย ประวัติและลัทธิ, หน้า 2-3

3อติศักดิ์ ทองบุญ, ปรัชญาอินเตีย, หน้า 157

1. **ฤคเวท** (ฤค + เวท) คัมภีร์นี้เกิดขึ้นก่อนคัมภีร์อื่น ๆ เป็นคัมภีร์ที่ประกอบขึ้นด้วยคำฉันท์ เป็นบทหรือยกรองสำหรับใช้สวดสรรเสริญเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ประจำอยู่ในธรรมชาติ เช่น อินทรีเทพ วิษณุเทพ วรุณเทพ อัคนีเทพ อสูราเทพ สุริยะเทพ ฯลฯ ในยุคแรกต่างก็เชื่อกันว่าเทพเหล่านี้ต่างก็ปฏิบัติหน้าที่เป็นอิสระ ไม่มีองค์ใดใหญ่กว่าองค์อื่น หรือปกครององค์อื่น

2. **ยชุรเวท** (ยชุร + เวท) คัมภีร์นี้เป็นคำร้อยแก้วว่าด้วยระเบียบวิธีในการประกอบพิธีกรรม บูชาขัณธุ และพิธีบวงสรวงต่าง ๆ เป็นการกำหนดการปฏิบัติในพิธีบูชาขัณธุ

3. **สามเวท** (สาม + เวท) คัมภีร์นี้ส่วนใหญ่เป็นคำฉันท์สำหรับสวดในพิธีถวายน้ำโรสมแก่อินทรีเทพ แต่ก็มียบทเพลงสำหรับขับเสียง เสนาะกล่อมเทพเจ้าอื่น ๆ ด้วย

4. **อกรวเวท** (อกรว + เวท) คัมภีร์นี้เป็นที่รวมคาถาอาคมหรือเวทมนต์สำหรับใช้ร้ายแก่เสนียดจัญไร นาสูว์สติมมคลมาสู่คน และใช้เพื่อทำลายศัตรูหรือทำให้เกิดผลร้ายแก่ศัตรู

ในคัมภีร์แต่ละคัมภีร์แบ่งออกได้เป็น 4 หมวด กล่าวคือ :

หมวดมนตร์ : หมวดนี้เป็นบทหรือยกรอง สำหรับร้ายเป็นล่านา สรรเสริญเทพต่าง ๆ หนังสือหรือคัมภีร์อื่นเป็นที่รวบรวมมนตร์หรือมนต์สำหรับใช้สวดสรรเสริญเทพเจ้าเรียกว่า สัมติกา มีอยู่ 4 สัมติกา คือ ฤคสัมติกา ยชุรสัมติกา สามสัมติกา และอกรวสัมติกา¹

หมวดพราหมณะ : หมวดนี้เป็นบทหรือร้อยแก้ว อธิบายระเบียบการประกอบพิธีกรรม ว่าด้วยข้อห้าม และข้อพึงปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

หมวดอาร์ตยะ: หมวดนี้เป็นตอนสุดท้ายของพราหมณะ อาร์ตยะ แปลว่า บทเรียนในป่า แนวความคิดทางปรัชญาแห่งคัมภีร์พระเวทเริ่มกันที่ อาร์ตยะนั่นเอง "นับเป็นการแปรแนวความคิดจากพิธีกรรมไปสู่ปรัชญาอย่าง ชัดแจ้ง นั่นคือแทนที่จะสอนให้ฟังพระเจ้า แต่กลับสอนให้แสวงหาทางพ้น ทุกข์ โดยศึกษาให้รู้แจ้งด้วยตนเอง"¹

หมวดอุปนิษัต: หมวดนี้เป็นบทสรุปแห่งอาร์ตยะ ประมวลเอาแนว ความคิดทางปรัชญาที่มีกระจัดกระจายอยู่ในคัมภีร์พระเวทให้เป็นระบบไว้ทั้งหมด

เราอาจกล่าวเสริมอีกสักนิดว่า การบูชาัญญประเภทต่าง ๆ ที่ ระบุไว้ในคัมภีร์พระเวทนั้นต้องมีพราหมณ์ผู้ทำพิธี 4 พวกคือ

1. พวกที่เรียกว่า "โหคา" มีหน้าที่ในการร่ายมนตร์ะ สรรเสริญ เทพเจ้า เพื่ออัญเชิญให้มาปรากฏและเป็นประธานในพิธี กล่าวกันว่า ฤคสंहิตา เรียบเรียงขึ้นสำหรับพราหมณ์พวกนี้

2. พวกที่เรียกว่า "อุทคาตา" ทำหน้าที่สวดมนตร์ด้วยสำเนียง เสนาะ เพื่อกล่อมเทพเจ้าที่อัญเชิญให้มาเป็นประธาน รับเครื่องบวงสรวง สังเวชนียพิธีให้เกิดความบันเทิง สามสंहิตา เรียบเรียงขึ้นสำหรับพราหมณ์ พวกนี้

3. พวกที่เรียกว่า "อัธวารย" มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมบวงสรวง สังเวชนียพิธีตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ในคัมภีร์พระเวท ยสุรสंहิตา เรียบเรียงขึ้นสำหรับพราหมณ์พวกนี้

4. พวกที่เรียกว่า "พรหมา" หรือ "พราหมณ์" เป็นผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญจากคัมภีร์พระเวททั้งหมดโดยตรง ทำหน้าที่ควบคุมพิธีให้เป็นไป

ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ อกรวสัทธิดาเรียบเรียงขึ้นสำหรับ
พราหมณ์พวกนี้¹

ยุคพระเวทเป็นยุคพิธีกรรมนิยม (Ritualism) และเทวนิยม (Theism) จากแนวความคิดนี้เอง ได้เข้าไปสู่แนวความคิดเรื่องกรรมรวมทั้ง การเกิดใหม่ด้วย สันนิษฐานกันว่ามีเค้ามาจากคัมภีร์ฤคเวท โดยเรียกกฎแห่ง กรรมอันไม่สามารถจะละเมิดได้ว่า "ฤคะ" (Rata) เพราะถือว่าการสวด สรรเสริญและบูชาขัณ्डนั้นถือว่าเป็นหนี้ต่อเทพเจ้า ที่มนุษย์เราต้องกระทำ และ ถือว่าเป็นการทำความดีเป็นเครื่องค้ำจุนความดี มนุษย์และเทพเจ้ามีความ สัมพันธ์ใกล้ชิดต่อกัน ชีวิตของมนุษย์ต้องตกอยู่ในสายตาของเทพเจ้า การ กระทำดีหรือกุศลกรรมในยุคพระเวทจึงหมายถึงการปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของ เทพเจ้า ยุคนี้ให้ความสำคัญแก่การบูชาขัณ्डมาก จนทำให้ละทิ้งอุดมคติทาง จริยธรรม ใช้มาตรฐานเกี่ยวกับความถูกต้องของพิธีกรรมเป็นเครื่องค้ำจุน ความดี "การลงโทษสำหรับบาปและความชั่วหมายถึงการถูกสาปนิรันดร์ การ กล่าวถึงนรกในคัมภีร์ฤคเวทไม่ปรากฏชัดแจ้งนัก แต่ในคัมภีร์อกรวเวท หมายพราหมณะ มีกล่าวไว้แจ่มแจ้ง ได้มีการบรรยายว่าเป็นสถานที่เบื้องต่ำมี แค่มืดมนนิรันดร์ ตรงกันข้ามกับสวรรค์ เบื้องสูงที่มีแสงสว่าง ข้อความทั้งหมดนี้ ชี้ให้เห็นว่า มีความเชื่อในเรื่องอมตภาพของวิญญาณหรืออาตมัน ความตายมิได้ หมายความว่าทำลายสูญสิ้น การสืบต่อภพชาติที่ใดที่หนึ่งจะเป็นสุขหรือทุกข์ก็ เป็น ผลกรรมของผู้นั้น"²

¹คร. สุนทร ๗ รั้งนี้ ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ, หน้า 5-8

²เอ็ม หิริยัณณะ ปรัชญาอินเดียสังเขป, หน้า 26

ปรัชญาอุปนิษัท

ปรัชญาอุปนิษัท เริ่มต้นเมื่อประมาณ 100 ปี ก่อนพุทธกาล และสิ้นสุดลงในราว พุทธศักราช 700 ซึ่งเป็นปรัชญาชุดสุดท้ายแห่งคัมภีร์พระเวท จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเวทান্তะ คำว่าอุปนิษัท มาจากธาตุ ษท แปลว่า นั่งลง ทำลาย หรือบรรเทา, อุป แปลว่า ใกล้เคียง, นิ แปลว่า ตั้งอกตั้งใจ รวมความแล้วอุปนิษัทแปลว่า "การนั่งลงใกล้อาจารย์ของผู้เป็นศิษย์ เพื่อรับคำสอนอย่างตั้งใจ เกี่ยวกับเรื่องความจริงหรือสัจธรรมที่จะบรรเทาความสงสัย และทำลายอวิชชาของผู้เป็นศิษย์ให้หมดไป"¹

แนวความคิดทางศาสนาและปรัชญาในยุคพระเวทจัดอยู่ในประเภท พหุเทวนิยม คือเชื่อว่ามีเทพเจ้าอยู่มากมายหลายองค์ไม่มีเทพองค์ใดยิ่งใหญ่กว่ากัน ต่อมาได้มีแนวความเชื่อแบบอเทวนิยม คือยกย่องเทพเจ้าที่ได้รับการบูชาเชื่อกันว่ายิ่งใหญ่กว่าเทพองค์อื่น ๆ แต่การยกย่องนี้จำกัดอยู่เฉพาะในเวลาทำพิธีบูชาเท่านั้น ในยุคอุปนิษัทแนวความคิดได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นแบบเอกเทวนิยมอย่างเต็มที่ ยกย่องเทพเจ้าเพียงองค์เดียวว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ตลอดกาล เรียกว่า ประชาบดี ซึ่งต่อมาเรียกว่า พรหมัน แต่ขณะเดียวกันเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ เพียงแต่มีบทบาทลดน้อยลงและถือว่าเทพเจ้าต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นผู้ที่เกิดจากการสร้างของพรหมัน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า "พรหมัน ซึ่งก็คือสิ่ง (ทั้งปวง) นี้ เป็นสิ่งแท้จริงเพียงสิ่งเดียว ในตอนเริ่มแรก ไม่มีสิ่งอื่นใดเลยในขณะนั้น แล้วพรหมันก็คิดขึ้นว่า เราจะสร้างสากลจักรวาลขึ้น ณ บัดนี้"²

1คร.สุนทร ณ รั้งนิ ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ, หน้า 13

2S.Radhakrishnan, The Principle Upanisads, P. 515.

ปรัชญาอุปนิษัทได้รวบรวมแนวความคิดทางปรัชญาที่กระจัดกระจายอยู่ในมันตระ, พราหมณะ และอาร์คยกะ ในคัมภีร์พระเวทไว้ในที่เดียวกัน ดังนั้นปรัชญาระบบต่าง ๆ ของอินเดียถือว่า อุปนิษัทเป็นศรุตีสวนหนึ่งเช่นเดียวกับส่วนอื่น ๆ ของคัมภีร์พระเวท ปรัชญาอินเดียถือว่าอุปนิษัทเป็นคำสอนซึ่งเป็นวณะของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของโดยตรง ไม่ใช่คำสอนที่มนุษย์คิดขึ้นหรือแต่งขึ้น อุปนิษัททั้งหลายถือว่ากรรมภาวะ (กรรมกัณฑ์) คือคอนที่ว่าด้วยพิธีกรรมหรือการกระทำพิธีกรรมตามพระเวทนั้น มีความสำคัญเป็นรองชฎานภาวะ (ชฎานกัณฑ์) หรือคอนที่ว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับความจริง อันคิมะ กรรมหรือการกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นช่วยให้ใจบริสุทธิ์เท่านั้น ไม่ได้ช่วยให้บรรลุความหลุดพ้น ถึงอย่างไรอุปนิษัทก็ยอมรับว่าการมีจิตใจที่บริสุทธิ์จะสามารถช่วยให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับพรหมันได้

นอกจากนี้ความรู้เกี่ยวกับพระเวททั้งสี่แม้จะเป็นสิ่งจำเป็น แต่ก็หาได้ชื่อว่าเป็นความรู้แท้จริงไม่ ความรู้ที่แท้จริงคือความรู้เกี่ยวกับพรหมันหรืออาคมัน นั่นคืออาคมันหรือพรหมันเป็นสภาวะแห่งความจริงสูงสุด (อันคิมะ สัจจะ) เรื่องนี้ศาสตราจารย์ Winternitz เองก็ยืนยันว่า จักรวาลคือพรหมัน และพรหมันก็คืออาคมัน¹ ทุกสิ่งทุกอย่างก็คือพรหมันนั่นเอง

ปรัชญาอุปนิษัทมีความเชื่อในเรื่องภพหน้าหรือการเกิดใหม่ เมื่อร่างกายของคนเราแตกดับหรือตายไป ชีวาคมันจะเคลื่อนออกจากร่างเก่าไปอาศัยอยู่ในร่างใหม่ ชีวาคมันจะเกิดในสภาวะดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับกรรมดีกรรมชั่วที่ทำได้ การตายจึงไม่ใช่เป็นการสูญเปล่า กรรมดีและกรรมชั่วที่ทำไว้จะยังมีผลต่อไปจนกว่าจะชดใช้จนหมดสิ้น บ่อเกิดของกุศลกรรม คือวิชา

¹Maurice Winternitz, A History of Indian Literature,
Vol. I, P.247.

(อวิชชา) ความไม่รู้ ทำให้ชีวิตมันไม่รู้ว่าความจริงว่าตนเองกับพรหมันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อวิชชาจึงเป็นเหตุให้ชีวิตมันเวียนว่ายตายเกิดต้องเที่ยวไปในสังสารวัฏ หากกรรมดีบ้างชั่วบ้าง เมื่อใดชีวิตมันเห็นแจ้งใน ความจริง ชักอวิชชาได้ ก็จะบรรลุน้ำจิตกลับคืนสภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ พรหมัน

ปรัชญาภคัทธิตตา

ปรัชญาภคัทธิตตา เป็นคัมภีร์ร้อยกรองที่มีชื่อเสียงที่สุดของอินเดีย และมีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวอินเดียมากที่สุดคัมภีร์หนึ่ง คัมภีร์นี้มีคำสอนที่สำคัญเกี่ยวกับปรัชญา ศาสนา และจริยศาสตร์ คัมภีร์นี้ชาวฮินดูไม่ได้ถือว่าเป็นศรุต อย่างคัมภีร์พระเวท และอุปนิษัท แต่ถือว่าเป็นสมฤติ คือเรื่องราวที่เป็นประเพณีสืบทอดกันมา แนวความคิดของปรัชญาภคัทธิตตา เน้นหนัก เรื่องกรรม หรือการกระทำ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของญาณหรือความรู้ และมีการสนับสนุน ด้วยความภักดีที่มีต่อพระผู้ เป็นเจ้าสูงสุด

อภิปรัชญาของภคัทธิตตาได้กล่าวถึงความจริงแท้ว่า ในบรรดาสิ่ง ซึ่งมีความแท้จริงนั้นคือไม่ใช่สิ่งที่เป็นอสัต (Non-Being) ตัวคนที่เรียกว่า อาตมันย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีการเกิด ไม่มีการแตกดับ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ทั่วไปและอยู่เหนือความคิด ร่างกายคือสิ่งที่ทำลายได้ เปลี่ยนแปลงได้ การเจริญและการเสื่อมลงของร่างกาย ไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อเอกภาพ ของอาตมันแต่ประการใดทั้งสิ้น ผู้ที่เห็นความเป็นจริงย่อมเข้าถึงอมตภาวะ

ปรัชญาภคัทธิตตา เน้นถึงการประสานครม ความภักดี และความ รู้เข้าด้วยกัน เนื่องจากภคัทธิตตามีความเห็นว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่มิมีชีวิตประกอบ ด้วยสติปัญญา เจตเจานง และอารมณ์ ใจมนุษย์จะใช้ความคิด มีความปรารถนา และมีความรู้สึกต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบสติปัญญาก่อให้เกิด ปรัชญาแห่งความรู้ เจตเจานงก่อให้เกิดปรัชญาแห่งการกระทำ และอารมณ์หา

ให้เกิดปรัชญาแห่งความภักดี

คำสอนของภควัทคีตาถือว่า พระผู้เป็นเจ้าจะเป็นผู้นำเอาผู้ที่จงรักภักดีต่อพระองค์ขึ้นมาจากสังสารสาคร ความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้าจึงเป็นความภักดีสูงสุด และความภักดีเช่นนั้นจะทำให้บุคคลนั้นได้รับความช่วยเหลือให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง และเมื่อความยึดมั่นในการกระทำสิ้นสุดลง มนุษย์ก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง นอกจากนั้นการกระทำที่มีเป้าหมายที่จะตอบสนองความต้องการของคัมहा เพราะถูกครอบงำด้วยความรังเฆลา (อวิชชา) นับเป็นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ต้องติดข้องเมื่อใดที่มนุษย์มีความรู้ (ญาณ) มนุษย์ก็จะหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

เราอาจกล่าวได้ว่า การบรรลุโมกษะในพรศณะของภควัทคีตานั้น หมายถึงการทำลายคัมहा การติดข้อง ความเห็นแก่ตัวให้หมดสิ้นไป ผู้ที่บรรลุความหลุดพ้นดังกล่าว นอกจากสามารถที่จะทำลายอารมณ์ร้ายต่าง ๆ ให้หมดแล้ว ยังสามารถยกระดับจิตขึ้นสู่สันติสุข ผู้บรรลุสภาวะเช่นนี้จะหยั่งรู้อย่างชัดเจนด้วยตนเองว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นมาจากอาत्मัน และอาत्मันก็คือทุกสิ่งทุกอย่าง

ความสรุป

นักปราชญ์ทั่วไปต่างก็ถือว่าปรัชญาพระเวท ปรัชญาอุปนิษัต และปรัชญาภควัทคีตา ต่างก็มีอิทธิพลทางความคิดต่อขบวนการปรัชญาอินเดียทั้งทางตรงและทางอ้อม ถึงแม้ว่าการเกิดขึ้นและกาลเวลาที่เกิดขึ้นของปรัชญาทั้ง 3 ระบบจะแตกต่างกัน แต่เนื่องจากพรศณะปรัชญาที่แตกต่างกันของปรัชญาทั้ง 3 ระบบนั่นเอง จึงทำให้ปรัชญาอินเดียแบ่งความคิดออกเป็น 2 สาย ดังนี้

สายนาสิกะ : แนวปรัชญานี้คัดค้านและไม่ยอมรับนับถือในความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท แต่ก็ถือว่าได้รับอิทธิพลจากพระเวทโดยทางอ้อม ได้แก่ปรัชญาพุทธ ปรัชญาจรวาก และปรัชญาเซน

สายอาสติกะ : แนวปรัชญานี้ได้รับอิทธิพลจากพระเวทโดยตรง ได้แก่ปรัชญานยายะ ปรัชญาไวเชษิกะ ปรัชญาasanghya-โยคะ ปรัชญามีมางสา และปรัชญาเวทानคะ ปรัชญาเหล่านี้ ยอมรับนับถือในความถูกต้องอย่างสมบูรณ์ และความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เราอาจจะสรุปลักษณะร่วมของปรัชญาอินเดียนะ ยกเว้นปรัชญาจรวาก ได้ดังนี้

ปรัชญาอินเดียนะทุกระบบ มีสาระอยู่ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน เพื่อให้ดำเนินไปสู่อุดมการณ์ที่ตั้งไว้อย่างดีที่สุด ปรัชญาอินเดียนะทุกระบบจึง เป็นปรัชญาชีวิตโดยตรง

ปรัชญาอินเดียนะทุกระบบ เริ่มต้นมีลักษณะเป็นทุนิยม(Pessimism) แต่มีจุดหมายปลายทางจบลงด้วยลักษณะที่เป็นสุนิยม (Optimism) ทุกระบบ เนื่องจากนักปรัชญาอินเดียนะเห็นว่าชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานการจึงคิดค้นแสวงหาทางที่จะทำให้ชีวิตนี้หลุดพ้นไปจากสภาวะที่เป็นทุกข์ บรรลุความสุขนิรันดร์

ปรัชญาอินเดียนะทุกระบบ เชื่อในกฎแห่งกรรม ทั้งในลักษณะที่เป็นกฎแห่งสากลจักรวาล หรือกฎแห่งเหตุและผล หากดีได้ดี หากชั่วชั่วย่อมได้รับผลชั่ว

ปรัชญาอินเดียนะทุกระบบ เห็นพ้องกันว่า อวิชชาหรืออวิชชาเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์ และการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ส่วนวิชาหรืออวิชชา เป็นสิ่งที่ทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ปรัชญาอินเดียนะจึงมุ่งการบรรลุสภาวะที่เรียกว่า มกษะ เป็นจุดหมายปลายทาง

ปรัชญาอินเคียทุกระบบ เห็นว่าการควบคุมตนเองหรือการควบคุมจิตใจ ไม่ปล่อยให้เป็นไปในอำนาจของตัณหา เป็นทางที่จะขจัดกิเลส หรือความเศร้าหมองแห่งจิตใจให้หมดไปได้ เมื่อจิตใจไม่เศร้าหมอง ก็จะบรรลุบรมภาวะ คือสภาวะแห่งความสุขนิรันดร์

ปรัชญาอินเคียทุกระบบ เชื่อตรงกันว่าความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงในลักษณะนี้ เป็นการบรรลุบรมภวะนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เราสามารถบรรลุสภาวะ เช่นนี้ได้ด้วยการปฏิบัติอย่าง เข้มงวดตามวิธีการที่กำหนดไว้ ซึ่งปรัชญาแต่ละระบบมีกรรมะไม่ตรงกัน เท่าที่ควร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved